

Blazing Old Trails

A class by Rabbi Yonatan Y. Halevy

אחזתם שם וקופצים ואומרים בר מינן לא ישמע על פיך, וכאלה רבות אתם, האם אין זה חולי הפאנאטיזמו אשר עד צואר הגיע אשר בסיבתו אנו בסכנת האמונה הנעימה מקרב מחנינו.

Stringencies

6 הרב משה הכהן – פני משה (יו"ד קצ"ה ס"י)
וזה פשוט לדרדקי דבי רב, אבל אין זה מן הפלא מן האשכנזים, שכל דרכם בחומרות כאלו וכיוצא בהם מינים ממינים שונים, לא זו ולא אלף כיוצא בה, עד שיבוא מורה צדק ויתברר האמת אתם, או אתנו עדת הספרדים.

7 הרב רפאל ברדוגו – משמחי לב פירוש על קהלת
לא תאסור יותר ממה שאסרה התורה כי די בחומרות התורה, או מה שהסכימו להקת החכמים המוסמכים לנו, והם לנו בזמן הזה [לעינים] חכמי התלמוד, וזולת החומרות הנזכרים בתלמוד, עליהם הוא אומר אל תהי צדיק הרבה, וכמדומה לי שכל רבותינו האשכנזים לא פירשו הפסוק הזה, שהרבו והפריזו על המדה בחומרות. וגם וידוי יוה"כ מסייע פרושנו שאומרים את אשר התרת אסרתי, וקצת קשה ומה בכך? אלא ודאי שאין רצונו יתברך לאסור המותר, כי בזה יכבד עול התורה על מקבליה ויפרקו עולה ח"ו, והכתוב אומר דרכיה דרכי נועם. והרבה קרא תגר רבינו הרמב"ם בח' פרקיו על המרבים בתעניות וסגופים חנם, והוא אומר לבסוף למה תשומם, שע"י החומרות תפרוק עול.

8 אמת ליעקב – אורחות הרב וקהלתו (פרק ב' סימן ב:יג) – מו"ר הרב יעקב פריץ שליט"א
קודם, אביעה כאן רגשות צער ומבוכה של ת"ח ישרים, התמהים על נתיבות לא נכונות ולא טובות שמתהלכים בהם אנשי דורנו – הם ריבוי הדעות והספיקות והחששות העוברות גבולות צדק היושר והאמת, ויש שחוששים לפסוק הלכה מתוך שלחן ערוך המקובל על כלל ישראל מדור דור, שהם חוששים לדעה אחרת לא כמו שפסק שולחן ערוך, ומחמירים ומוסיפים חומרא על חומרא ונכשלים

Introduction

1 הרב יוסף משאש – מים חיים (חלק ב, סימן כד)
...ודבר זה נדון על פי שלשה עמודי הוראה - הדין והשכל והזמן.

Fanaticism

2 רמב"ם – פירוש המשנה – סוטה (פ"ג מ"ד)
"אמר ר' יהושע, חסיד שוטה, רשע ערום, אשה פרושה, מכות פרושים, הרי אלו מבלי עולם". חסיד שוטה. ענינו, הגזמה בזהירות ובדקדוק עד שנמאס בעיני בני אדם, ועושה מעשים שאינו חייב וכאלו אמר (ר' יהושע על חסיד זה, שהוא -) שוטה בחסידותו. ואמרו בפ"ק ירושלמי שבת, כל מי שהיא פטור מדבר ועושהו, נקרא הדיוט.

3 הרב יוסף משאש – אוצה"מ (ח"ב תרפ"ה)
כי בני קרח לא מתו, רק בכל דור ודור קמים קרחים, חדשים לבקרים, אשר יקרחו קרחה בראשם, ופאת זקנם אשר הם הדרת פנים של כל ישראל יגלחו בתער לשונם הרע, וכזאבי ערב ודוב אורב, מתחפשים ומתכסים בעורות כבשים תמימים של חרדים קנאים נלהבים, וחקי דרך ארץ אשר קדמה לתורה אינם אוהבים, כי טובה תוכחת שבויה ונחת.

4 הרב יוסף משאש – אוצה"מ (ח"ג אלף תשצ"ו)
ועם כל ראיות כבודו הברורות אחינו האשכנזים והספרדים המתחפשים להתחקות כמותם לא תועיל בהם אפילו בת קול מן השמים להחזירם מדעתם מתוקף דבקותם במנהגים יהיו איך שיהיו, ועל זה אני מברכם תמיד, יהא מורא שמים עליכם [ובפרט בענין כספים] כמורא המנהגים והעיקר בזה הוא במקום שיש חכמים מדומיינים או מתחסדים או עניי הדעת או מתנגדים אם מקנטרים, אז אי אפשר וכו'.

5 הרב ישראל משה חזן – קדושת יו"ט (דף ל.)
אתה רואה עוד ראייה מבהלת, שאם ההכרח הביאך לדבר בפני איזה מתחסדים במין ויכוח מהויכוחים הדתיים כדי להפיל חללים, ובהכרח צריך אתה לשנות את הידוע בדבריהם כדי להשיב עליהם תיכף רעה

[שהוא יהודי וראה היהודים ודתם הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו על טעותם] כך אלו שאמרנו האוחזים בדרכי אבותם הקראים שטעו, לפיכך ראוי להחזירם בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה.

11 רמב"ם – סוף הקדמתו לפרק חלק

וכאשר יאמין האדם אלה היסודות כולם, ונתברר בה אמונתו בה', הוא נכנס בכלל ישראל, ומצוה לאהבו ולרחם עליו, ולנהוג עמו בכל מה שציווה השם יתברך איש לחברו מן האהבה והאחוה. ואפילו עשה מה שיכול מן העבירות מחמת התאוה והתגברות הטבע הגרוע, הוא נענש כפי חטאיו, אבל יש לו חלק לעולם הבא, והוא מפורשי ישראל.

12 רמב"ם – סוף אגרת השמד

אינו ראוי להרחיק מחללי שבתות ולמאוס אותם, אלא מקרבם ומזרזם לעשיית המצוות. וכבר פירשו רז"ל, שהפושע – אם פשע ברצונו, כשיבוא לבית הכנסת להתפלל, מקבלים אותו, ואין נוהגים בו מנהג בזיון. וסמכו על זה מדברי שלמה ע"ה "אל יבוזו לגנב כי יגנוב למלא" וגו' (משלי ו, ל) – אל יבוזו לפושעי ישראל שהן באין בסתר לגנוב מצוות.

13 מרן – שלחן ערוך – שחיטה (יו"ד ב, ה)

מומר להכעיס אפילו לדבר אחד או שהוא מומר לעבודת כוכבים או לחלל שבת בפרהסיא או שהוא מומר לכל התורה אפילו חוץ משתים אלו דינו כעובד כוכבים.

14 רמ"א – (יו"ד סימן רסח, יב)

ישראל מומר שעשה תשובה, אין צריך לטבול; רק מדרבנן יש לו לטבול ולקבל עליו דברי חבירות בפני ג'.

15 הרב עובדיה יוסף – יביע אומר (א' יו"ד יט)

וידעתי בני ידעתי שיש מחלוקת גדולה בדורות האחרונים בשיטות אלו, וצריך לזה חכמה גדולה וסיעתא דשמיא לכל רב בעירו, ומר באתריה הישר בעיניו יעשה לגדור גדר ולעמוד בפרץ ולכלכל דבריו במשפט, והיה ה' עם השופט.

16 הרב עובדיה יוסף – יביע אומר (ז' או"ח טו)

עינינו הרואות שכמה מפורשי ישראל כאלה חזרו בתשובה שלימה, לאחר שקבלנו אותם בסבר פנים

בקולא או בקולות שיוצאים מתוך חומרתם, והתקיים בנו בדיוק מה שחזו חז"ל ברוח קודשם ואמרו: עתידה תורה שתשתכח מישראל... ופירש רשב"י: "ישוטטו לבקש דבר ה' ולא ימצאו – שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד" (שבת סוף דף קלח)

Attitudes Towards Non-Observant Jews

9 הרב יוסף משאש – אוצר המכתבים (אלף תרנז)

קראתי את מכתבך והנה הוא מלא רעיונות של פחדים, וקריאה ליסורים, חדשים לבקרים על מעשה בני האדם אשר לא טובים, ודרך זו לא לבד שלא תביא בכנפיה שום טובה לא גשמית ולא רוחנית, להיפך! תשים מועקה בכל אברי האדם ולחץ גדול בלב וערבוּב מחשבות, עד שתוכל להביא לידי שגוען רחמנא ליצלן, ויגרום נזק לעצמו ולאחרים, כאשר קרה לכמה בני אדם אשר נוקשו ונלכדו.

ובכן הדרך הישרה והנכונה, כמו שאמר אדוננו המלך דוד בתהלותיו: "אתהלך בתום לבבי בקרב ביתי".

ואך בזאת האדם ממסגרת ביתו תהיה דעתו מעורבת עם הבריות, לא לעשות כמעשיהם אשר לא טובים ח"ו, רק לנהוג בהם מנהג דרך ארץ, להקדים להם שלום, ולקבל את כלם בסבר פנים יפות, ומחוק דרך ארץ שקדמה לתורה היה מקדים להם שלום, וקל וחומר לישראל יהיה מי שיהיה, דתי או חילוני, ואם ראית אדם מישראל שעשה מצוה, תשמח בו מאד מאד... וגם בתוך ביתו יזהר האדם שלא ירבה עליהם דקדוקים והקפדות, כי בזה יהרוס שלום ביתו וימרר את חייו, ועיקר חיי האדם הוא השמחה...

וזהו מאד מדמיונות כוזבות, אף אם תמצא אותם כתובים על כמה ספרים, שכל מחברייהם היו גם הם בעלי דמיון, ה' ישמרכם וישמרנו אמן.

10 רמב"ם – משנה תורה – ממרים (ג, ג)

במה דברים אמורים באיש שכפר בתורה שבע"פ במחשבתו ובדברים שנראו לו והלך אחר דעתו הקלה ואחר שרירות לבו וכופר בתורה שבעל פה תחילה כצדוק ובייתוס וכן כל התועים אחריו, אבל בני התועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם על דעתם, הרי הוא כתינוק שנשבה ביניהם וגדלוהו ואינו זריז לאחוז בדרכי המצות שהרי הוא כאנוס ואע"פ ששמע אח"כ

יפות ופנים מסבירות, וכמאמר חז"ל (סנהדרין קז ב) לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת.

Unity of the Jewish People

17) רמב"ם – משנה תורה – הלכות מאכלות

אסורות (יא:כו)

המתארת אצל בעל הבית בכל מקום ובכל זמן והביא לו יין או בשר או גבינה ונתתיכת דג הרי זה מתר ואינו צריך לשאל עליו אף על פי שאינו מפירו אלא יודע שהוא יהודי בלבד. ואם התוק שאינו פשר ולא מדקדק בדברים אלו אסור להתארת אצלו. ואם עבר ונתארת אצלו אינו אוכל בשר ולא שותה יין על פי עד שיעיד לו אדם פשר עליהם.

18) אמת ליעקב – אורחות הרב וקהלתו (פרק ז')

סימן א:ד) – מו"ר הרב יעקב פריץ שליט"א

בזמנינו רבו בד"צ של כשרות, כל קבוץ אנשים מחזיק בכשרות שלו ופוסל בכשרות של אחרים שלא כדון, ונעשה עם ישראל מפוזר ומפורד, שלא יכולים להתארת זה אצל זה, ונכשלים בבטול המצוה ההחשובה הכנסת אורחים, ומתרחקים מאהבת הבריות ומאנושיות וממצות 'ואהבת לרעך כמוך'. ואלה המהדרים כביכול בכשרות, יש שנכשלים באיסור שאוסרים דברים המותרים ומבזבזים ממנו של ישראל שלא כדון. ויש מהנוקקים להם הם אברכי הישיבות שפרנסתם מעוטה, ואינם יודעים הלכה ברורה, שנוקטים כלל בכל דבר, כל המחמיר הרי זה משובח, וקונים מאכלים מהכשרות המחמירה שהיא ביוקר רב...

Zionism

19) הרב יוסף קאפח – כתבים (עמוד 906)

הזכירו כאן כמה פעמים את המושג "ציונות". בתימן לא היה קיים המושג הזה כמונח לתנועה או לקבוצה פנימית מוגדרת כל הפזורה היהודית בכל רחבי תימן היו שם כזמניים, ראו את עצמם כבמלון אורחים, אף שזה נמשך אלפיים שנה, לפיכך כל קבוצה או יחידים שעלו לארץ ישראל במשך הדורות, לא היו חריגים מן הכיוון הכללי. לכן לא צוינו עליות שלהם. מה שאין כן עליות ממקומות אחרים, כגון עליית תלמידי ר' יהודה החסיד, תלמידי הגר"א. בשל חריגתם מן הרוח השוררת בסביבה, היתה עלייתם מאורע חריג, מאורע נפלא שאר רוח. היה צריך להיות חסיד, או

מתנגד למוסכמות, כדי לעלות לארץ ישראל. בתימן לא היה צורך בכך. העלייה הטבעית נמשכה באופן טבעי ורגיל, כי הרי כולם מעומדים לכך, כל אחד מצפה לשעת כושר, לסילוק המעצורים המיוחדים לו. הציונות נוצרה כתרופה להתנגדות לעליה, ובאין מחלה אין צורך לתרופה.

20) הרב יוסף משאש – אוצה"מ (ח"ג אלף תשס"ט)

עוד שאלת על יום העצמאות, שיש אומרים בו תחנון וסליחות וכו'

אין לך לסכסך דעתך בענינים אלו, אתה ספרדי חרד, עשה מה שאנחנו עושים, עושים אותו יום טוב בהלל גמור ובהודאה למלך הכבוד ברוך הוא, ואוכלים ושותים ושמים, ואין לנו עסק עם אחרים.

21) הרב משה מלכה – מקום המים (ה' סימן כב:ג)

האם מותר להעמיד דגלי ארץ ישראל בבית הכנסת? לא ידעתי במה נסתפקת, ומה הוא האיסור שיכול להיות בדבר, אמת היא שישנם אנשים קיצונים המתנגדים למדינת ישראל ולכל הקשור אליה, והם רואים בדגלה כפירה וסטיה מדרך התורה, אבל אנשים אלה הם מעטים מאוד ונער יכתבם, ודעתם לא מעלה ולא מורידה והעיקר הוא שכל מה שקרה וקורא כאן במדינת ישראל הכל בהשגחה אלוהית ויש לי כאן אריכות דברים, רק שאין העת והזמן מוכשרים להעלותם על הכתב, ועוד חזון למועד, באופן שלפי דעתי אין חשש כלל של איסור להעמיד דגל המדינה בבית הכנסת, אדרבא זהו כבודה ותפארתה של מדינת ישראל שיתנוסס דגלה על גבי ארון הקודש כדי להוכיח קבל העמים והעדות שתורת ישראל וארץ ישראל היינו הך, וכי דגל ישראל צריך שיהיה קשור לתורת ישראל...

22) הרב יחיא בן-הרוש – מכתב (תש"י/1950)

...זאת אומרת כי קבלתי כל מכתבותיכם וששתי ונתעצבתי, ששתי על שאתם מתמידים בלימוד... חזקו ואמצו, אל תרפו ואל תהרסו, כי אחסור דרי. נתעצבתי, על דבורכם לשון הרע בהעמודים המחזיקים עם הישראלי, מקרא מלא בתורה: "אלקים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר" (שמות כב, כז)...

ומה לכם ולצרה הזאת להכניס עצמכם בעובי הקורה ולשאול עליהם אם דתיים הם או לא? הלא כבר אמרו רז"ל "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו"

(אבות ב, ד). רב לכם אל תוסיפו עוד לדבר סרה על שליח ה' פן תכוו בגחלי אש. **ברכו לאל ברוך הוא והרבו לו תודה על אשר גאלנו והסיר חרפת העמים מעלינו**, תודה לאל יתברך אשר בידו נפש כל חי וגם לעבדיו וויזמאן ובן גוריון וכו' אשר במ חפץ ה' לגאול על ידם ולהרים דגל ישראל, עם ישראל חי, חי ויחיה לעולמים, אמן, נס"ו (-נצח סלה ועד).

קבלו כלל בידכם: מי שאינו ציוני איננו ישראלי. האם שכחתם הששה מיליונים וחצי אשר המיתו בנו ההיטלרים ימ"ש (-יימח שמש)? אם כן מה אתם רוצים, עוד יכלו אותנו ולא יזכר שם ישראל עוד? חס וחלילה.

בפה מלא אני אומר, כל המדבר רע על אנשי ממשלתנו הרוממה אינו אלא מעדת קרה, נקרא רשע, וגם תפילתו תועבה, גם כי ירבה תפלה אין הקב"ה שומע. אמרו רז"ל יששכר היה רק עוסק בתורה ועבודה וזבולון בסחורה, לחוף ימים ישכון וזה כחלק זה בעולם הזה ובעולם הבא. **אני מתפלא איך עוד לא הגעתם לספרי מוסר אשר אתם שונים המלאים מעונש המדבר לשון הרע אשר עווננו גדול מנשוא רח"ל, איך מלאכם לבכם לדבר במשיחי ה' וויזמאן הרצל ובן גוריון שליט"א. אני הצעיר שאני מניח תפילין בכל יום אבקש מאת ה' שיתן חלקי עמהם, הלואי ואולי אשיגה נא להיות להם עבד ומשרת בעולם המנוחה והנחלה.**

סורו לכם מן הדרך הרעה הזאת, דעו כי ה' הוא האלקים רצה והרים מזל ישראל וגלגל זכות על ידי זכאים הצדיקים האמתיים אשר מסרו נפשם על קדושת ה'... **היו מנקיי הדעת, אל תהיו מהחסידיים שוטים -** אני הכותב הרבה פעמים נתבוננתי בדבריהם ומטרתם וכו' באופן, **כל המדבר (לעתיד) לשון הרע על שום אחד מנשיאנו, עוד פעם, יהא בנדוי מפי אל עליון, ה' אלקים צבאות.**

Torah Study and the Secular World

(23 רמב"ם - משנה תורה - תלמוד תורה (ג:)) כל המשים על ליבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה, ויתפרנס מן הצדקה - **הרי זה חילל את השם, וביזה את התורה, וכיבה מאור הדת, וגרם רעה לעצמו, ונטל חייו מן העולם הבא;** לפי שאסור ליהנות בדברי תורה בעולם הזה. אמרו חכמים, כל הנהנה מדברי תורה, נטל חייו מן העולם. ועוד ציוו ואמרו: לא תעשם

עטרה להתגדל בהם, ולא קורדום לחפור בהם. ועוד ציוו ואמרו: אהוב את המלאכה, ושנא את הרבנות. וכל תורה שאין עימה מלאכה, סופה בטילה; **וסוף אדם זה, שיהא מלסטם את הבריות.**

(24 הרב יוסף חיים מבגדאד - אמרי בינה (דרוש ב לחנוך מדרש ת"ת)

ולשון נקרא בשם מותר, ולמה נקרא בשם זה, לומר **לך אל תאמר בשעה זו שאני לומד כתיבה וחשבון יותר טוב שאלמוד בה בדברי תורה, ולמה אאבד הזמן בלימוד כתיבה וחשבון, ולכן קרא ללמוד זה בשם מותר, כלומר מותר לך לעסוק באיזה שעות מן היום בלימוד זה, מפני כי למודים אלו הם ישובו של עולם, ואמרו חז"ל על דברי תורה הנהג בהם מנהג דרך ארץ, ולכן אלו נחשבים ענפים לתורה... ובדואי אדם שהוא חסר מידיעות אלו ניכר גנותו וחסרונו גם בעיני עצמו, ואם יהיו כל אישי ישראל שלמים בידיעות אלו יגדל כבודם בעיני כל בריה, והכל יאמרו עליהם עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה.**

(25 הרב יוסף קאפח - כתבים (עמ' 104)) אמור מעתה, אותם לימודים הנקראים בשום מה "לימודי חול" לגמרי אינם חול, **ושלא כדברי ההוונים הרואים בלימודים הללו "איבוד עת".** כי ממה נפשך, אם לומדים מדעים הללו לשום פרנסה, כדי להתפרנס בהוראתן או בשימושן, **הרי הם מצווה, בכלל לימוד מלאכה ומקצוע שחז"ל (קידושין כו) מנו "וללמדו אומנות" בכלל "מצוות הבן על האב".** ואם אינן לשם מקצוע אלא לרחקות וטבחות, ללימודי ידיעת ה', כפי שכתב הרמב"ם, **הרי הן קודש.**

Closing Words

(26 רבי ישראל משה חזן - קדושת יו"ט (דף כז)) כמה כללים טובים שהורונו אבותינו ורבותינו, נאספו רובם אל עמם: **'מוטב שיהיו שוגגין', 'לאו כולי עלמא דינא גמירי', 'כל ישראל בחזקת כשרים הם', 'אי אפשר להוכיח לסוף ישראל להיות חסידים'. וכללה רבים -** כדי שלא יצאו לתרבות רעה ויבוא יומו, וגדולה תשובה שמגעת עד כיסא הכבוד... כוח חכמי ישראל הבקיאים בדרכי ההוראה וכל מקראה, יודעים מלאכי השרת הדרך הנחמדת, ולהנהיג את העם בסבלנות וביראת ה'. ובאופנים של כסהו כלילה כדי לזכות את ישראל.